

СТАНОВИЩЕ

ОТ: доц. д-р Здравко Димитров Димитров, Секция по Антична археология на
НАИМ-БАН

ОТНОСНО: Защита на докторска дисертация на Миглена Дианова Райковска,
докторант в докторска програма „Стара история, археология и археометрия” на
НБУ, професионално направление „Археология и История” с код 2.2 за
получаване на научна и образователна степен Доктор.

Тема на дисертацията: „Методи и техники за графична реставрация на
археологически паметници”.

Дисертационният труд на колегата Миглена Райковска, разглеждащ темата за
методите и техниките за графична реставрация на недвижими археологически
паметници е съставен от пет основни части, заключение и списък на използваната
литература. Цялата работа е с обем на 282 страници.

Самото заглавие е удачно формулирано, кратко и ясно то посочва основните
проблеми на този дисертационен труд. От десетки години изследванията в областта на
архитектурната археология имат нужда именно от сериозно разглеждане на графичните
реконструкции. Било то на реално съществуващи във височина комплекси или пък на
такива, които са по-слабо запазени и отварят варианти за най-различни хипотетични
възстановки. Изследването определено притежава дисертабилен характер. То има
необходимият обем, добра структура и всички белези на един сериозен научен труд.

В първа глава на работата сериозно място е отделено на историята на
методиката на графичните реконструкции. Като се започне от Ренесанса и се достигне
до наши дни, ясно личи, че възстановките на архитектурните комплекси са една от
основните научни линии в проучванията на античните и средновековни паметници с
недвижим характер. Авторът демонстрира и доста добро познаване на библиографията
по темата – както в архитектурно направление, така и като приложението им в
археологическа среда и особено по отношение на нуждата от графични възстановки
при реставрационните намеси.

Изцяло удачен пример е посочен с арката на Тит в Рим, като се започне от нейното състояние преди няколко столетия в Рим, след което, преминавайки през етапа на изучаването на ордерите и графичните ѝ реконструкции, и се достига до реалното и пълно възстановяване и реставриране днес. Нуждата от правилни и точно подбрани като методика графични реконструкции и архитектурни изгледи се виждат добре и у нас. Пряк пример са графиките и реконструкции на Сердика от Феликс Каниц и Йосиф Обербауер, както и най-известните възстановки на архитект Рашенов няколко десетилетия по-късно.

Втора глава е посветена изцяло на опазването на археологическото наследство.

Тук работата се насочва към пряк анализ на нормативните актове и законови разпоредби. Като една препоръка, но в никакъв случай като критика или пропуск на работата, бих искал да вметна, че опазването на археологическото наследство е много общ термин, който не посочва точно преките, ясни и конкретни измерения на архитектурното наследство от археологически комплекси. Считам че тук самата неточност идва от законовите актове у нас, които не се стремят, нито авторите на нормативната уредба за културно-историческо наследство са се постарали да разграничат, че е важно да бъде отбелязано следното: едно е археологическо наследство, а по-различно е археологическо недвижимо наследство с наличие на архитектурни комплекси и останки. Тук отново стигаме до въпроса за „архитектурната археология“ като термин, касаещ конкретни комплекси на терена, които съдържат архитектура – било то като конструкции или като декорация и скулптурна украса.

Трета глава на дисертацията е същността на цялото изследване. В нея става въпрос за методите на тримерните графични реконструкции. В тази част на работата отлично се набляга на необходимостта от включване на „графичните реконструкции“ към етапите на проучването и подходът към реална „експлоатация“ на един археологически комплекс с архитектурни останки: 1. Разкопки и проучвания; 2. Временни реставрационни и консервационни намеси; 3. *Изграждане на точни и адекватни за всеки отделен обект графични реконструкции*; 4. Реставрация на археологическия комплекс; 5. Експониране и социализация на археологическия паметник с архитектурни останки.

От най-голямо значение за мен е, че изследователя тук отделя необходимото място на компонентите на графичната документация – архитектурно заснемане; обемно-пространствен анализ; генерален план (наричан от археолозите „общ план“);

план на съоръжението; фасади, разреза, детайли, изгледи и др. Представени са и удачни примери на архитектурно заснемане – храмът „Св. Никола Летни“.

От особено значение при архитектурните комплекси е строителната периодизация. В археологически комплекси с културни напластявания и повдигане на нивата при всяка нова фаза или строителен период археологическите стратиграфски данни помагат. Но при комплекси от средновековните църкви и манастири примерите са далеч по-трудни и при тях на помощ идват именно графичните възстановки и най-вече вертикалните разреза през различни сечения на конструкциите.

Единственото, което ми липсва в тази глава е именно как бихме могли да използваме чисто археологическите, теренни данни (най-вече стратиграфията на пластове) като отношение към архитектурните периоди и техните фази. Как биха могли да ни помогнат данните от археологическите разкопки при едни примерни архитектурни възстановки?

В четвърта глава при възстановките на архитектурните комплекси се намесват и новите технологии. Съвременните методи интегрират фотографията за нуждите на графичната документация. Те ни водят към доста атрактивните, но вече и доста актуални, виртуални възстановки на археологически комплекси. Тези нови методи, базирани на фотографията и фотограметрията определено са приносен момент в труда на автора. У нас тези методи са слабо познати и почти неизползвани в българската археология. Тук е и голямата перспектива за развитието на дисертационното проучване и нови разработки от страна на неговия създател.

В последната пета глава на изследването е отделено място и на интерпретацията и хипотезите за различни архитектурни останки в недмижими археологически паметници у нас.

Примерите от Балша, Дискодуратере и Стоби са преки и много удачни доказателства за сериозно подценяваните възможности, които дават графичните възстановки. При това те са силно изразени в две насоки: те подпомагат ясно и точно реставрационния процес, а от друга страна имат пряко отношение към социализацията и експонирането на архитектурните паметници от археологическото недвижимо културно наследство.

В заключението нуждата от разбиране на този нереализиран все още у нас потенциал на графичните възстановки е ясно открито. Считам че приносите на този дисертационен труд са много големи. Особено що се касае до включването в научно обръщение на най-новите методи и терминология по отношение на фотографските и

фотограметричните данни. Именно те ни водят към бъдещи по-съвременни, по-актуални, не така трудоемки варианти за заснемане на архитектурните останки при почти винаги деструктивните археологически разкопки.

На базата на изказаните до тук факти, считам че работата на Миглена Райковска е изключително полезна за българската археологическа наука и препоръчвам на авторът да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор”.

20.04.2018 г.

Доц. д-р Здравко Димитров